

kirlər söyləmək, mübahisə açmaq gərəkdir. Belə fikir mübahisə, şübhəsiz, faydalı olar. Lakin bu, bizə istənilən məqsədə çatmaq üçün nə resept verə bilər, nə də asan, əziyyətsiz yol göstərir. Bununla belə, hər fikirdə az–çox dəyərli maya var və buna görə də düşünülmüş, məqsədəuyğun və səmimi mübahisə həmişə xeyirlidir.

MÜASİR MUSİQİ DİLİ

Bütün yuxarıda deyilənlərlə əlaqədar olaraq tez–tez eşidirik ki, tonal–funksional yazı tərzinin imkanları artıq tükənib və hazırda heç bir yeni məhsul verməyə qabil deyil. Guya artıq bu sistemdən kənarında, musiqi materialının digər texniki düzülüş prinsipləri sahəsində axtarıqlar axtarmaq lazımdır.

Mənə görə, bu, mübahisəli məsələdir, hər şeydən əvvəl bir çox məşhur bəstəkarların, özü də müasir bəstəkarların yaradıcılıq təcrübəsi bu iddia ilə düz gəlmir. Prokofyev, Şostakoviç, Bartok, Hindemit, Honegger heç vaxt tonal sistemdən əl çəkməyiblər. Onların əsərləri əvvəllər də müasir səslənirdi, indi də, sözsüz, müasir və novator musiqidir.

Son illər mən dodekafoniya deyilən 12 tonlu yazı texnikasından istifadə etsəm də, tonal musiqi sahəsində çalışın yoldaşlarımla yaradıcılığımıza böyük hörmətlə yanaşıram, onların hər birinin yaradıcılıq qələbələrinə sevinməyə hazırım. Belə hesab edirəm ki, bu, olduqca fərdi məsələdir və səbirsizlik göstərmək yalnız incəsənətimizə ziyan gətirə bilər. Amma demək lazımdır ki, bu gün tonal musiqi sahəsində uğur qazanmaq üçün hər şeydən əvvəl tək cə estetik mənada deyil, həm də təcrübə, texniki xaraktercə orijinal olan sistem yaratmaq lazımdır. Hamıya məlumdur ki, Hindemitin ən kiçik xırdalığlara qədər işlənmiş yazı texnikası var. O, akkord sıralarının ardıcılığını tapmışdır ki, buraya üç ton daxil etməklə, onların

kəskin səs şiddətlənməsini müəyyənləşdirmiş və yaradıcılıq işində öz sisteminə həmişə sadıq qalmışdır. Məlumdur ki, Şostakoviç mürəkkəb lad–harmonik sistemdən istifadə edir ki, bunun tədqiqinə bir çox musiqişünaslıq işləri həsr olunub, özü də Şostakoviç çevrəsi dəqiq müəyyənləşdirilmiş vasitələrdən istifadə edir və onun intizamlı musiqi təfəkkürü heyrət, iftixar doğurur. Biz bilirik ki, Prokofyev də yeni musiqi keyfiyyətləri doğuran xüsusi modullaşdırma sistemi yaratmışdır. Mən şərti olaraq həmin sistemə «üfüqi politonallıq» deyərdim. Ən nəhayət, Üzeyir Hacıbəyov musiqisinin, xüsusilə «Koroğlu» operasının dərin təhlili göstərir ki, bəstəkar çox mürəkkəb və cəsarətli lad sistemi işləyib hazırlamış və ona qeyri–adi intizamla riayət etmişdir. Bu sistem bəstəkarın sonradan Azərbaycan musiqisinin bir növ ciddi üslubuna çevrilmiş nəzəri işindəkindən müqayisəedilməz dərəcədə incə və dərinidir. Üzeyir Hacıbəyovun harmonik dilində heç bir xüsusi kəşf iddiası olmasa da, bəstəkarın musiqisi bütövlükdə, şübhəsiz, müasir quruluşdadır, böyük sənətkarın özü isə müasir musiqi təfəkküründə cəsarətli novatordur.

Bizim zəmanəmizdə daxili yaradıcılıq intizamı, ifadə vasitələrinin toplusu və ən başlıcası, musiqi təfəkkürünün şüurlu şəkildə sistemləşdirilməsi xüsusilə zəruridir. Əminəm ki, sözün əsl mənasında, ağır zəhmətə qatlaşıb işləməklə, ağıl və istedad sayəsində, müasir musiqi dilinin kəskin problemi qarşısında hiss etdiyimiz inamsızlığı aradan qaldıra bilərik.

XALQ MUSIQİSİNİN DƏRİN QATLARI

Parlaq ifadə vasitələri axtarışında öncə, mən deyərdim, birinci dərəcəli amil xalq musiqisidir. Folklora, adətən, «çağlayan bulaq» deyirlər, bu bulaqdan nə qədər götürsən qurumaz... Obrazlı fikirdir, şairənədir, lakin mənim zənnimcə, o qədər də